

דף שבועי

בס"ד

פרשת שמות, תשפ"א, מספר 1401

משה ואהרון - האחוה שתוקנה יוסף פריאל

בתום טקס המינוי של משה לתפקידו, הוא מנסה להתחמק מהתפקיד בטענה: "כִּי כָבֵד פָּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנֹכִי" (שמ' ד:י). על כך ה' עונה לו, שאהרון "הוא יְהִי לָךְ לְפָה וְאַתָּה תְהִי לֹא לְאֱלֹהִים" (שם:טז). ולהבטחה זו קדם, כאמור, ביטוי מעניין: "וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאֲתְךָ וְרֹאֶךָ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ" (שם:יד).

ביטוי חריג זה מבטא הן את האהבה הקיימת בין האחים והן את שיתוף הפעולה הצפוי שלהם, ואמירה זו מרגיעה את חששו של משה.

עיון מעמיק יותר בסוגיה זו מורה על פרט נוסף במערכת היחסים הזו. כבר הזכרנו שאהרון מבוגר ממשה בשלוש שנים: "וּמִשָּׁה בֶן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְרָם אֶל פְּרֹעֹה" (שמ' ז:ז), ובכל זאת לא מצאנו שום תרעומת אצל אהרון על מינויו של משה לתפקיד. להפך, כשסוף סוף שב משה ממדין, יצא אהרון לקראתו, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן לְךָ לְקִרְאֵת מֹשֶׁה הַמְדַבֵּר, וְלֵךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשַׁק לוֹ" (שמ' ד:כז), ומיד מתחיל ביניהם שיתוף פעולה פורה במצרים ולאחר מכן בשנות המדבר.

הרמב"ן מעיר בסוגיה זו שתי הערות חשובות, הממשיכות את כיוון הדברים. בסיפור היציאה של אהרון לקראת משה הרמב"ן כותב (שמ' ד:יד):

וְגַם הִנֵּה הוּא מַעֲצָמו וֵיֵצֵא לְקִרְאֲתְךָ וְרֹאֶךָ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ, ולא יקנא בך למעלתך על השליחות הנכבדת הזאת. ומה שהוצרך לומר לו "לָךְ לְקִרְאֵת מֹשֶׁה הַמְדַבֵּר" (שם:כז), בעבור כי הודיעו הדרך אשר יבא בה. ויתכן ששמע אהרון בצאת משה ממדין ויצא מעצמו לקראתו, ואחר כך בדרך נאמר לו לך לקראתו המדברה כי שם תמצאנו.

ספר בראשית מעורר סוגיות קשות של יחסים עכורים בין אחים:¹ בין קין להבל (בר' ד), בין ישמעאל ליצחק,² בין עשיו ליעקב, עד כדי ש"הִנֵּה עֲשׂוֹ אֲחִיד מִתְנַחֵם לָךְ לְהִרְגֶךָ" (בר' כז:מב), ובעיקר בין אחי יוסף ליוסף. מערכת היחסים הסבוכה שלהם בוטאה בארבע הפרשות האחרונות של הספר (מפרק ל"ז).

בצורה נסתרת ומשמחת, הפתיחה בספר שמות מציגה מערכת יחסים בולטת לטובה בין משה לאחיו הגדול ממנו – אהרון.

ראשיתה של האחוה באה לידי ביטוי כבר בניסוח הרגשי, החריג במקרא, שהקב"ה בעצמו מתארו לקראת המפגש המחודש שבין משה לאהרון: "וְרֹאֶךָ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ" (שמ' ד:יד).

הפרשנים חלוקים בשאלה בן כמה היה משה כשברח למדין. הממעיט נתן לו י"ב שנים,³ והמרבה – ארבעים,⁴ אך ברור שהייתה פרידה ארוכה בין משה לאהרון, כי משה חזר למצרים קרוב לשנתו השמונים (שמ' ז:ז). והנה,

* הרב ד"ר יוסף פריאל, מרצה לתנ"ך וזמר עברי בבית הספר ללימודי יסוד ביהדות, במכללת אורות ובמכללת גבעת וושינגטון, ורב באריאל.

1 רבים כתבו על כך. לאחרונה ראו את אילעי עופרן, תורה של הנפש: מסיפורי המקרא אל נבכי הנפש, ראשון לציון 2018; דוד חדד, ברית אחים: דמויות במקרא מול אתגר האחוה, ירושלים תשע"ח.

2 התורה אינה מאריכה בכך, אך חז"ל מנמקים את החלטתה הנחרצת של שרה לגרש את הגר וישמעאל בעקבות פעולתו: "וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמְצִרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק" (בר' כא:ט). ר' עקיבא דרש: "מצחק" – אין מצחק אלא גילוי עריות... תנא ר' ישמעאל: אין מצחק אלא לשון ע"ז... רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: אין הלשון הזה אלא שפיות דמים" (ילקוט שמעוני, פרשת וירא רמז צד). כלומר, ישמעאל ניסה להרוג את יצחק.

3 "א"ר חמא: בן י"ב שנה נתלש משה רבינו מבית אביו" (שמות רבה [וילנא] פרשת שמות, פרשה ה סימן ב).

4 "בן עשרים שנה היה משה באותה שעה, ויש אומרים בן ארבעים" (שם, פרשה א סימן כז).

שהיו רואים בניסוח זה התבטאות צינית, אך בעינינו זהו ביטוי לאותה מערכת יחסים של כבוד ששררה בין האחים. ואהרון, למרות ההאשמה שהואשם בה, פנה למשה בנוסח "אֲדֹנָי" (שם:כב).

כאמור, מסקירה קצרה זו עולה מערכת יחסים טובה ששררה בין האחים, ויש בה לתקן את חולשת האחוה שבאה לידי ביטוי בספר בראשית, וכמאמר המדרש:

"מִי יִתְנַךְ כְּאָח לִי" (שה"ש ח:א) – את מוצא כל האחים שונאים זה לזה: קין שונא להבל... ישמעאל שונא ליצחק... עשו שונא ליעקב... השבטים שונא ליוסף... ובאיזה 'אח' אמרו ישראל להקב"ה? כמשה ואהרן! שנאמר "הֲנֵה מֶה טוֹב וּמֶה נָעִים שְׂבֵת אֲחִים גַּם יַחַד" (תה' קלג:א), שהיו אוהבין ומחבבין זה את זה. שבשעה שנטל משה את המלכות ואהרן את הכהונה לא שונאו זה את זה אלא היו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה (מדרש תנחומא [ורשא], פרשת שמות כז).

מורי, ר' חנן פורת ז"ל, אמר,⁹ שמשני האחים נדרשו שלושה תנאים כדי לקיים את שיתוף הפעולה ביניהם: אהבת אחים שאינה תלויה בדבר, ענווה גדולה והתמסרות מלאה ליעד המשותף. ואכן, נראה שכך היה לאורך כל שנות המדבר, עד מותם של האחים בסמיכות של זמן ערב הכניסה לארץ.

ייתכן שבכך בא לידי ביטוי גם המעבר לספר שמות, שהוא "ספר האומה הקדושה הישראלית", כפי שכינה זאת אברבנאל בהקדמתו לספר, לעומת ספר בראשית שהיה "ספר היחידים".¹⁰ כאן ניכרת לכידות רבה יותר, ויש פחות עיסוק ב"עצמי", מה שבוודאי נצרך במצבי דחק של עבדות.

אמנם, בדברי חז"ל ישנו גם קול אחר, ועמד עליו יאיר ברקאי במאמרו העוסק בשלל המדרשים הקשורים במערכת יחסים זו:¹¹

מייד (לאחר סירוב משה בסנה): "וַיַּחַר אֶף ה' בְּמֹשֶׁה" (שם' ד:יד), מה חרון אף היה שם? שניטלה הכהונה ממשה וניתנה לאהרון, היינו דכתיב: "הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הַלֵּוִי" (שם). וכי מאחר שאמר "אחיק" איני יודע שהוא לוי? אלא אמר לו: ראוי היית אתה להיות כהן והוא לוי, ולפי שאתה מסרב על דברי, תהיה אתה לוי והוא כהן (שמות רבה [שנאן] פרשת שמות פרשה ג).

אך זהו מדרש חריג.

לפי דעה זו, הצינוי של ה' לאהרון לצאת לקראת אחיו היה מיותר, כי אהרון כבר יצא לקראתו מתוך געגועיו.

בסוגיית הנשיקה בעת המפגש, הרמב"ן מוסיף: "וַיִּשָּׁק לוֹ" (בר' ד:כז) – אהרן נשק למשה, כי משה הענו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא אמר 'וישקו איש לאחיו'. כלומר, למרות השינוי במעמדו של משה, האח הצעיר, הוא ממשיך לנהוג בכבוד כלפי אחיו הגדול.⁵

השלמתו של אהרון עם העלייה במעמדו של משה באה לידי ביטוי גם בתופעה הבאה: גם כאשר מדובר בפעולה של אהרון, תמיד משה הוא שמופיע לפניו בטקסט.⁶ כך בעשיית האותות מול זקני העם: "וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וַיֵּאָסְפוּ אֶת כָּל זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיְדַבֵּר אֶהְרֹן אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתוֹת לְעֵינֵי הָעָם" (שם' ד:כט-ל); כך בביצוע האותות מול פרעה: "וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל פְּרֹעֹה וַיַּעַשׂוּ כֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיִּשְׁלַךְ אֶהְרֹן אֶת מַטְהוֹ לִפְנֵי פְרֹעֹה" (שם' ז:ז); וכך במכת דם: "וַיַּעַשׂוּ כֹן מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיָּרֶם בְּמַטְהוֹ וַיַּךְ אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר" (שם:כ) – לשון היחיד "וירם" מרמזת לאהרון.

חיזוק לדרכנו ניתן למצוא בניסוח הזהיר והמפתיע של משה, כשהוא יורד מן ההר ורואה את "הַעֲגֹל וּמַחֲלֹת" (שם' לב:יט). הוא פונה לאחיו ושואל: "מֶה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה" (שם:כא)? משה, כמו הכתוב עצמו,⁸ רואה את אהרון כאשם, אך אינו פונה אליו ישירות. מדובר בניסוח נדיר מאוד במקרא, שבלשונו היינו מנסחים זאת כך: 'מה הם עשו לך שחייב היית לנקוט בפעולה זו?' יש

5 ואכן נפסק כך להלכה. ראו רמב"ם, הלכות ממרים פ"ו הט"ו; טור י"ד, סוף סימן רמ; שר"ע י"ד שם, ס"ק כב.

6 מלבד ברשימת הייחוס בפרק ו', שם נצרך סדר הילודה: "הוא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה' לָהֶם הוֹצִיאֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שם' ו:כו).

7 בהקשר זה מפורסם המדרש המסביר למה דווקא אהרון ביצע את מכות הדם (והצפרדע והכינים). "וַיֵּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֶהְרֹן נִטָּה אֶת יָדְךָ" (שם' ח:א), א"ר תנחום: א"ל הקדוש ברוך הוא למשה: המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאור לא ילקו על ידך, (לכן נאמר שם:ב) "וַיִּט אֶהְרֹן אֶת יָדוֹ" (שמות רבה [וילנא], פרשת וארא פרשה י).

8 "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַעֲגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהְרֹן" (שם' לב:לה) ואכמ"ל.

9 חנן פורת, מעט מן האור, ספר שמות, ירושלים תש"ע, עמ' 71.

10 פירוש אברבנאל על התורה, ספר שמות (מהדיר: אבישי שוטלנד), ירושלים תשנ"ז.

11 משה ואהרון, דף השבועי לפרשת בא תשס"ו (מס' 638).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא
לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף